

Naslov originala
DINAS BOK, Herbjørg Wassmo
Copyright © Gyldendal Norsk Forlag AS 1989
Copyright © za srpski jezik okean 2005

Prevod romana finansijski je potpomogla NORLA
This translation has been published with the financial support of NORLA

HERBJERG VASMU

ZOVEM SE DINA

Prevela
Sofija Bilandžija

okean

BEOGRAD, 2005

Bjernu

PROLOG

SVOJOM SE DOBROTOM MNOGI LJUDI HVALE, ALI KO ĆE
VERNOG ČOVEKA DA NAĐE?

PRAVEDNIK JEDNAKO U POŠTENJU HODI, BLAGO NJE-
GOVOJ DECI POSLE NJEGA.

KO ĆE REĆI: „SRCE SVOJE JA SAM OČISTIO, ČIST SAM JA
OD GREHA SVOGA“?

(Poslovice, 20:6,7 i 9)*

*Ja sam Dina, i vidim kako se saonice sa čovekom survavaju, uda-
rajući o strmu liticu.*

*Najpre pomišljam da sam ja vezana za njih. Jer osećam bol koji
prevazilazi sve drugo što sam ikad osetila.*

*Kroz stvarnost, providnu kao staklo, ali izvan vremena i prostora,
mogu da vidim lice na saonicama. Nekoliko sekundi kasnije ono se raz-
bija o zaleđenu stenu.*

*Životinja se zaista oslobodila ruda i izbegla da je saonice povuku
nadole! Kako je lako bilo!*

Sigurno je kasna jesen. Ali, kasno je za šta?

Treba mi još jedan konj.

Na vrhu strme litice, u hladnoj jutarnjoj svetlosti stajala je
jedna žena. Nije bilo sunca. Nad njom su se nadvijale planine i tmina.
Litica je bila toliko visoka da je pejzaž na dnu bio skriven od njenog
pogleda.

Na drugoj strani širokog moreuza nalazio se još strmiji planin-
ski lanac i bio je nemi svedok.

Pratila je svaki pokret saonica. Sve dok nisu ostale da leže na
samoj ivici, oslanjajući se o veliko deblo breze.

Naginjale su se lagano ka ogromnoj urvini. Ispod se spuštala
strmina. Duboko dole tutnjao je vodopad.

Žena je pogledala sljuštenu putanju niz koju su saonice skliz-
nule. Kamenčići, snežni nanosi, grmovi vresa, izlomljeni čestar. Kao
da je ogromno rende palo niz nagib i sa sobom ponelo sve što štrči.

Nosila je kožne pantalone i dugu, strukiranu jaknu. Da nije bilo
kose, iz daljine bi se moglo pomisliti da je muškarac. Za ženu je bila
veoma visoka.

*Stari i Novi zavet (prevod Lujo Bakotić), Dobra vest, Novi Sad, 1989. (prim.prev.)

Desni rukav jakne bio je iscepan. Na dronjcima je bilo krvi. Iz rane.

U levoj ruci je još uvek čvrsto stezala nož sa kratkim sečivom, kakav obično za pojasom nose Laponke.

Okrenula se ka onom što je čula. Njištanje konja. Kao da se od njega probudila. Sakrila je nož u džep jakne.

Posle kratkog oklevanja presekla je odlučno put, oivičen granitom. Ka saonicama. Sada su se manje naginjale. Kao da su odlučile da poštede čoveka smrskanog lica.

Brzo se spustila niz kosinu. U brzini je za sobom povukla kame-nice. Napravile su pravi mali odron i proletele pored saonica, a zatim i preko litice. Gledala je u vazduh. Kao da je s njima u vezi i prati ih, čak i kada slike više nema. Kao da ih vidi dok ne završe u viru ispod vodopada koji tutnji.

Na trenutak se zaustavila kada je novo kamenje prošlo pored saonica sa beživotnim telom. Ali, samo na trenutak. Onda je nastavila da silazi sve dok nije položila ruku na ovčije krzno u kojem je čovek ležao, i povukla ga na stranu.

Pojavilo se nešto što je nekad sigurno predstavljalo lepo muško lice. Jedno oko bilo je utisnuto u lobanju. Sa rana po čitavoj glavi ravnomerno je tekla gusta krv. Za tih nekoliko sekundi koliko je tu stajala, čovekova glava se zacrvenela. Belo ovčije krzno je upijalo.

Podigla je usku, dugu šaku sa fino oblikovanim ružičastim noktima. Podigla mu je kapke. Prvo jedan, zatim drugi. Gurnula mu ruku na grudi. Da li mu srce još uvek kuca? Pipala je, i nije ga našla.

Ženino lice bila je zaleđena oranica. Nije se micalo. Samo su se oči kretale u trzajima, pod poluzatvorenim kopcima. Na rukama je bilo krvi, koju je obrisala o muškarčeve grudi. Potom mu je krajičkom krzna prekrila lice.

Uspuzala se na površinu saonica dok nije došla do ruda. Izvukla je brzo ostatke konopca iz rupa. Komadiće konopca skupila je pažljivo i gurnula u džep, zajedno s nožem. Izvadila je dva iskrzana kožna remena i uglavila ih tamo gde su bili konopci.

Odjednom se uspravila. Oslušnula. Čulo se njištanje konja na putu. Oklevala je, kao da procenjuje da li je posao gotov. Onda je otpuzala istim putem nazad, duž saonica. Smrskani muškarac bio je neprestano između nje i bezdana.

Masivno drvo breze pucalo je od mraza i težine, opterećeno i njenim telom. Stala je nogom na dva zaleđena kamena i svom težinom naslonila se na saonice. Proračunala je pritisak, kao da je isti pokret ponovila mnogo puta pre toga.

U trenutku kada su saonice izgubile oslonac, krzno je skliznulo sa čovekovog lica. Onda je otvorio oko koje nije bilo zgnječeno i pogledao pravo u ženu. Nemo. Bepomoćnim pogledom, u neverici.

Stresla se zbog toga. I preko lica joj je prešla neka nespretna nežnost.

Onda se sve pretvorilo u pokret i vazduh. Išlo je brzo. Zvuci su odjekivali planinom dugo nakon što se sve svršilo.

Ženino lice bilo je prazno. Pejzaž je opet bio onaj stari. Sve se dobro završilo.

Ja sam Dina, i osećam probadanje kada čovek dosegne zapenušani vir. Onda prelazi granice. Ne uspevam da vidim poslednji trenutak koji bi mi mogao dati delić onoga čega se svi pribojavaju. Kada vreme ne postoji.

Ko sam ja? Gde su vreme, mesto i prostor? Jesam li zauvek osuđena na ovo?

Ispravila je leđa i odlučno se popela uz liticu. Dok se penje, čini joj se da je duža nego dok je silazila. Dvesta metara zaleđenog tla.

Na onom mestu gde je imala pregled brze jesenje reke okrenula se i zagledala. Pravila je zaokret pre nego što bi se survala. Zapenušana masa vode. Ništa drugo.

Nastavila je da se penje. Brzo. Počela je da se bori za dah. Bilo je jasno da je boli povređena ruka. Par puta je pokušavala da održi ravnotežu i da ne propadne tamo kuda su saonice.

Šake su se hvatale za vres, šiblje, kamen. Uvek je vodila računa da se drži jednom rukom pre nego što bi drugu pomerila naviše. Snažni, brzi pokreti.

Podigla je pogled kad se uhvatila za granični kamen na rubu puta. Ugledala velike, blistave konjske oči. Nije više rzao. Samo je stajao i posmatrao je.

Stajali su jedno naspram drugog i disali. Konj je odjednom pokazao zube i nervozno počeo da pase busenove trave kraj ivice puta. Lice joj se zgrčilo u trenutku kad je morala da upotrebi obe ruke ne bi li napravila poslednji korak i uspela se na put.

Životinja je svoju veliku glavu nagla nad nju. Rude su štrčale. Prazan ukras.

Na kraju je uhvatila konja za grivu. Grubo, skoro surovo, uspravila se držeći čekinjastu konjsku glavu.

Ova žena imala je osamnaest godina. I oči stare kao stene.

Van slike ostao je zvuk ruda koje grebu po zemlji.

Konj je utabao zamrznute vlati u zemlju.

Skinula je jaknu i podvila rukave bluze. Rana je izgledala kao ubod nožem. Da li ga je zadobila u borbi sa čovekom na saonicama?

Onda se naglo sagnula i golim rukama počela da kopa po smrznutom pošljunčanom putu. Pokupila je pesak i led, vlati i prljavštinu. Sve je to utrljala velikom silinom u ranu od noža. Lice se pretvorilo u bolnu grimasu. Usta su se otvorila, a iz njih su izlazili tamni grleni zvuci.

Ponavljala je ove pokrete. U jednakim razmacima ponavljala grlene zvuke. Kao ritual. Šaka je kopala. Pronalazila šljunak i pesak. Podizala. Utrljavala u ranu. Iznova i iznova. Onda je strgnula sa sebe vuneni džemper i bluzu, i protrljala ih o put. Vukla i kidala rukave. Trljala i trljala.

Ruke je oblila krv. Nije je brisala. Stajala je u tankoj čipkanoj bluzi, na jesenjem nebu. Ali, nije delovalo da oseća mraz. Mirno se obukla. Pregledala ranu kroz rupu na odeći. Popravila je dronjke na rukavu. Napravila bolnu grimasu ispravljajući ruku i isprobala da li može da je koristi.

Šešir je ostao u jarku kraj puta. Smeđ, sa uzanim obodom, zelenim perima. Nakratko ga je pogledala dok je kretala na sever, duž lošeg puta za saonice. Po prigušenoj, srebrnastoj svetlosti.

Konj je kaskao za njom, vukući rude. Brzo ju je sustigao. Nagnuo njušku nad njeno rame i grickao je za kosu.

Onda se zaustavila i prišla mu. Naterala ga pritiskom ruke da klekne na prednje noge kao da je kamila. Onda ga je opkoračila i sela na široka, crna leđa.

Zvuk konjskih kopita. Plač ruda koje se vuku po šljunku. Ujednačen dah konja. Vetar. Koji nije znao. Nije video.

Bilo je podne. Konj i žena su se strmim putem spustili niz planinu i došli do velikog imanja sa širokom alejom velikih treperavih oskoruša, koja je vodila od glavnog imanja sa kućama okrečenim u belo do crvenih kuća na obali. Po dve na svakoj strani, sve do kamenog pristaništa.

Drveće je već bilo golo, puno krvavocrvenih bobica. Livade žute, sa potkom od snega i smetova. Nebo se sve vreme cepalo. Ali i dalje nije bilo sunca.

Čovek po imenu Tomas izašao je iz štale u trenutku kada su konj i žena ulazili u dvorište. Kada je video gole rude i ženu sa zamršenom kosom i krvavom odećom, ukočio se kao stub poboden u zemlju.

Lagano je skliznula s konja ne gledajući ga. Onda se oteturala,

korak po korak, uz široke stepenice do glavne zgrade. Otvorila jedna od dvostrukih ulaznih vrata. Stajala je okrenuta leđima, obavijena svetlošću. Onda se naglo osvrnula. Kao da se uplašila sopstvene senke.

Tomas je potrčao za njom. Bila je obasuta toplom žutom svetlošću iz kuće. Špolja, hladnom. Sa plavičastim planinskim senkama.

Više nije imala lice.

Nastala je velika zbrka. Žene i muškarci u trku. Sluge.

Majka Karen došepala je iz jedne sobe, noseći štap. Monokl je visio na izvezenoj vrpici oko vrata. Bleštavo staklo naočara, koje je pokušalo da sve razveseli.

Starica je s naporom krckala po veličanstvenom holu. Blag, sveznajući pogled. Da li nešto zna?

Svi su se okupili oko žene na spoljašnjim vratima. Služavka je dodirnula povređenu ruku i htela je da joj pomogne da skine iscepanu jaknu. Hladnoća ju je oterala.

Onda su se razlegli zvuci. Svi su pričali uglas. Pitanja su zasipala ženu bez lica.

Nije odgovorila. Ništa nije rekla. Nije imala oči. Samo je štalskog momka, Tomasa, stisnula toliko snažno za ruku da je zaječao. Onda se oteturala do čoveka po imenu Anders. Čoveka svetle kose i jake brade. Jednog od posvojenika na imanju. I njega je uštinula za ruku, i naterala ih da pođu za njom. Ne rekavši ni reči.

Spremljena su dva konja iz štale. Treći nije imao sedlo. Bio je oznojan i iscrpljen posle jahanja niz planinu. Skinuli su sa njega rude, obrisali ga i napojili.

Velika konjska glava u kofi s vodom nije žurila. Morali su da sačekaju. Pio je sporim gutljajima. U međuvremenu, zabacivao je grivu u vazduh i očima klizio s jednog lica na drugo.

Žena nije htela da se presvuče ili prepovije ranu. Samo je naskočila na konja. Tomas joj je dodao mantil od sukna. Navukla ga je. Još uvek nije prozborila ni reč.

Odvela ih je do mesta gde su saonice skliznule s puta. Tragovi se nisu mogli pogrešno protumačiti. Oljuštena strmina, izlomljene breze, vres iščupan iz korena. Svi su znali šta je ispod strmine. Litica. Vodopad. Klanac. Vir. Saonice.

Doveli su još ljudi i tragali po zapenušanoj vodenoj masi. Nisu našli ništa osim ostataka smrskanih saonica sa izlizanim remenjem.

Žena je bila nema.

OČI GOSPODNE MUDROST ČUVAJU I ZBUNJUJU REČI BEZDUŠNIKA.

(Poslovice, 22:12)

Dina je trebalo da preveze svog muža Jakoba, koji je dobio gangrenu noge, preko planine do lekara. Novembar. Bila je jedina koja je mogla da savlada divljeg ždrepcu, najbržeg. A moralo je da se vozi brzo. Po zaleđenom, lošem putu.

Jakobova noga je već zaudarala. Smrad je dugo ispunjavao sobe. Kuvarica ga je osećala čak u ostavi. Nelagoda je ispunjavala sve prostorije. Strah.

Niko na Reinsnesu nije ništa govorio o smradu Jakobove noge pre nego što je Jakob otišao. A nisu ga pominjali ni nakon što se Vranac vratio na imanje praznih ruda.

Ali, ljudi su inače pričali. S nevericom i užasom. Po imanjima. U sobama na Strandstedeu i duž Sunda. Kod sveštenika. Tiho i u poverenju.

O Dini, mladoj gospođi sa Reinsnesa, jedinjoj ćerki policijskog načelnika Holma. Bila je kao nemirni dečak. Čak i posle udaje. Sada ju je zadesila tako tužna sudbina.

Govorili su o tome iznova i iznova. Vozila je tako da su salinci varničili, a ispod njih prskao sneg. Kao veštica. Ipak, Jakob Grenelv nije stigao do lekara. Sada ga više nema. Voljeni, darežljivi Jakob, koji nikada nije odbio nikog ko bi ga zamolio za posao. Sin majke Karen, koji je na Reinsnes došao kao sasvim mlad.

Mrtav! Niko nije shvatao da je moglo da se desi nešto tako strašno. Kada bi ljudi ispali iz čamca ili nestajali u moru, ništa se nije moglo učiniti. Ali, ovo je bilo đavolje delo. Prvo da dobije gangrenu od preloma noge. Onda da pogine na saonicama koje su sletele u vodopad!

Dina je izgubila moć govora, a majka Karen je plakala. Jakobov sin iz prvog braka lutao je bez oca po Kopenhagenu, a Vranac nije podošao da vidi sanke.

Policija je došla na imanje da se raspita o tome kako su stvari tekle, sve do smrti. Sve je trebalo pomenuti i ništa se nije smelo sakriti, govorili su.

Dinin otac, načelnik, poveo je dva svedoka i poneo protokol. Jasno je stavio do znanja da je tu kao službeno lice, a ne kao otac.

Majci Karen bilo je teško da uvidi nekakvu razliku. Ali, to nije rekla.

Niko nije mogao da spusti Dinu sa sprata. Pošto je bila tako velika i snažna, nisu smeli da rizikuju da počne da se brani i napravi neprijatnu gužvu. Zato nisu ni pokušavali da je nateraju da se spusti niz stepenice. Odlučeno je da će se umesto toga policija popeti kod nje u odaju.

Doneto je još stolica. A sa zastora na krevetu sa baldahinom otrešena je prašina. Zlatasti, teški materijal sa bogatim crvenim cvetovima u viticama. Kupljen u Hamburgu. Sašiveni su za Dinino i Jakobovo venčanje.

Uline i majka Karen pokušale su da dovedu mladu gospođu u red da ne bi izgledala zapušteno. Uline, pomoću svog biljnog čaja sa mnogo slatke pavlake i šećera. Svojim lekom za sve bolesti, od skorbuta do neplodnosti. Majka Karen prišla je u pomoć lepim rečima, češljanjem kose i pažljivom negom.

Služavke su uradile ono za šta su zamoljene, preplašeno gledajući u zidove.

Reči su se zaglavile. Dina je otvorila usta i oblikovala ih. Ali, zvuk je bio u nekoj drugoj dimenziji. Policija je pokušala svakakvim metodama.

Načelnik je progovorio dubokim, neutralnim glasom dok je gledao u Dinine svetlosive oči. Mogao je isto tako da gleda i kroz čašu s vodom.

I svedoci su se okušali. Sedeći i stojeći. I saosećajnim, i oštrim glasom.

Na kraju je Dina spustila glavu sa crnom, neukrotivom kosom u ruke. Ispuštala je glasove kao poluzadavljen pas.

Policiji je bilo neprijatno i povukli su se u sobe u prizemlju. Da pregovaraju i dogovore se. Kako je izgledalo mesto nesreće. Kako se mlada žena ponašala.

Došli su do zaključka da je to tragedija za selo i celu parohiju. Da je Dina Grenelv van sebe od tuge. Da nije uračunljiva i da je od šoka izgubila moć govora.

Odlučili su da je terala remenove i uzde do krajnjih granica da bi svog muža odvela lekaru. Da je prebrzo skrenula kod mosta ili da je podivljali konj prebrzo trčao kod strmice, i da su veze na rudama pukle. Obe.

To je pažljivo uneto u protokol.

Isprva nisu mogli da pronađu leš. Ljudi su pričali da je otplovio do mora. Nije im bilo jasno. Jer je to bila skoro milja po grebenastom i plitkom koritu. Gde je svaka stena mogla da zaustavi mrtvo telo, koje samo od sebe ništa ne preduzima da dospe do mora.

Na očajanje majke Karen postepeno su odustali od potrage.

Posle mesec dana došao je stari prosjak na imanje i tvrdio da se leš nalazi u Veslekulpeni. U jezercetu, ili u mrtvaji, nedaleko od vodopada. Jakob je ležao savijen oko jedne stene. Krut kao kolac. Narduven i dobro izubijan, rekao je.

Pokazalo se da je starac u pravu.

Vodostaj je opao kada su prestale jesenje kiše. I jednog vedrog dana, početkom decembra, pojavilo se nesrećno telo Jakoba Grenelva. Pojavio se ispred nosa starom siromahu koji je krenuo preko planine da promeni imanje.

Posle toga, pričalo se da je starac vidovit. Da, i da je oduvek i bio. Zbog toga će imati lepu starost. Jer niko nije hteo da se zamera vidovitom čoveku. Bio on ubog ili ne.

Dina je sedela u odaji, najvećoj sobi na prvom spratu. Sa navučenim zavesama. U početku nije čak ni odlazila u štalu kod svog konja.

Ostavili su je na miru.

Majka Karen prestala je da plače jednostavno zato što više nije imala vremena za to. Morala je da se prihvati svih dužnosti koje su brodovlasnici zanemarili. Oboje su umrli, svako na svoj način.

Dina je sedela za stolom od orahovine i zurila. Niko nije znao čime se inače bavi. Jer niko joj nije bio blizak.

Notne listove koji su u gomilama stajali oko kreveta ugurala je u garderobu. Kada bi otvorila vrata, na promaji bi se dugačke haljine vukle po njima.

U odaji su senke bile hladne. U čošku je stajalo violončelo i punilo se prašinom. Niko ga nije ni dirnuo od onog dana kada su Jakoba izneli iz kuće i položili ga u saonice.

Masivan krevet sa raskošnim baldahinom zauzima je veliki deo sobe. Bio je tako visok da ste se mogli zavaliti u jastuke i kroz prozor imati pregled čitavog Sunda. Ili ste se mogli ogleđati u velikom ogledalu sa crnim lakiranim ramom, koje je moglo da se okrene pod odgovarajućim uglom.

Velika, okrugla peć bubnjala je po ceo dan. Iza trodelnog, vezenog paravana sa motivom lepe Lede i labuda u erotskom zagrljaju.

Krila i ruke. A Ledina duga, svetla kosa bila joj je čedno rasprostrta preko krila.

Sluškinja, Tea, nosila je drva gore četiri puta dnevno. Ipak, to bi bilo jedva dovoljno za jednu noć.

Niko nije znao kada Dina spava i da li uopšte spava. Hodala je u svojim cipelama za put sa blokejima, danju i noću. Od zida do zida. Nije nikome davala da spava.

Tea je mogla da ispriča da je velika, crna porodična Biblija koju je Dina nasledila od majke, uvek stajala otvorena.

Povremeno bi se mlada gospođa tiho nasmejala. Nije zvučalo prijatno. Tea nije bila sigurna da li se smeje svetom tekstu ili onome o čemu razmišlja...

Povremeno bi besno zalupila knjigu sa listovima tankim poput svile i zafrljačila je od sebe kao da je komad riblje utrobe.

Jakoba su spustili u zemlju tek sedam dana pošto je pronađen. Usred decembra. Bilo je potrebno toliko toga urediti. Poslati po veliki broj ljudi. Na sahranu je trebalo pozvati rođake, prijatelje i ugledne osobe. Osim toga, hladnoća se zadržala prilično dugo tako da je izubijani i od vode naduti leš morao neko vreme da stoji u ambaru. Nasuprot tome, morali su da upotrebe i malj i motiku da iskopaju grob.

Mesec je slao svoje signale kroz otvore i posmatrao Jakobovu sudbinu svojim golim okom. Nije pravio razliku između živih i mrtvih. Pod ambara ukrasio je belim i srebrnim. A ispod, s obe strane merdevina, ležalo je rasprostrto seno i bilo je toplote i hrane, mirisnog leta i divote.

Jednog jutra, u zoru, obukli su se za sahranu. Čamci su bili opremljeni i spremni. Nad kućom ležala je tišina kao čudna pobožnost. Niko nije očekivao svetlost u ovo doba godine. Ali, mesec je ostao.

Kada su ušli u sobu i hteli da joj pomognu da obuče crnu odeću koja je sašivena za sahranu, Dina se naslonila na sims, kao da je tako jača. Odbila je da je proba.

Izgleđalo je kao da samo stoji i oseća gde joj je svaki mišić, svaka misao. Pokazala je ozbiljnim, uplakanim ženama nepokretno telo.

Nisu odustajale. Mora da se presvuče. Mora da bude u pogrebnoj povorci. Sve drugo bilo je nezamislivo. Ali, malo su razmislile. Jer svojim životinjskim, promuklim grlenim glasom naterala je sve da

shvate da nije u stanju da bude udovica na sahrani. U svakom slučaju, ne toga dana.

Užasnote žene izadoše iz sobe. Jedna za drugom. Starica posljednja. Izvinjavala se i popravljala stvar. Pred tetkama, ženama, gospođama, i – ponajviše – pred Dininim ocem, načelnikom.

Njega je bilo najteže ubediti. Grmeći je upao u Dininu sobu, bez kucanja. Prodrmao je i naređivao joj, šljapao je po obrazima očinskom odlučnošću, a iz njega su reči izlazile kao roj besnih pčela.

Starica je morala da se umeša. A ono malo ljudi što je stajalo oko njih, oborilo je poglede.

Onda je Dina opet počela da ispušta one životinjske zvuke. Dok je mlatarala rukama i čupala kosu. Soba je bila nabijena nečim što nisu razumeli. Aura ludila i siline okruživala je mladu, polugolu ženu zamršene kose i divljih očiju.

Njen krik podsetio je načelnika na događaj na koji je neprestano mislio. Koji ga je pratio i danju i noću. U snovima i svakodnevnim poslovima. Događaj zbog kojeg bi i sada, trinaest godina kasnije, mogao nemirno da šeta po imanju. U traganju za nekim, ili nečim, na kome bi mogao da iskalni sve misli i osećanja.

Ljudi iz okruženja mislili su da Dina Grenelv ima strogog oca. Ali, s druge strane, bilo je nedolično da se tako mlada žena ne povinuje onome što se od nje očekuje.

Umarala ih je. Odlučeno je da je suviše bolesna da ide na sahranu svog muža. Majka Karen objasnila je to svima koje je srela, jasno i glasno. „Dina Grenelv je toliko bolesna i utučena da ne može da stoji na sopstvenim nogama. Samo plače. I desilo se nešto strašno: izgubila je moć govora.“

Prvo su se čuli prigušeni povici ljudi koji su se ukrcavali u čamce. Onda se začulo trenje drveta o gvožđe kada je između grana kleke i uplakanih žena u crnini trebalo da ukrcaju kovčeg u fembering, brod sa šest pari vesala. Onda su zvuci i glasovi utihnuli iznad vode, kao tanka pokorica na obalama. I nestali su između mora i planina. Potom se tišina uvukla u imanje kao da je ona prava pogrebna povorka. Kuća je zadržala dah. Samo bi s vremena na vreme ispuštala neki uzdah između greda. Zalosno, tužno režanje koje odaje Jakovu poslednju poštu.

Između grančica jele i kleke, na laganom vetriću iznad Sunda, drhtali su i njihali se ružičasti karanfili od uvoštenog papira. Sa takvim tovarom nije se moglo ploviti brzo. Za smrt i njen ogoljeni dekor potrebno je vreme. Danas nije Vranac vukao. A Dina nije upravljala. Kovčeg je bio težak. Težinu su osetili oni koji su ga nosili. Sa ovakvim teretom ovo je bio jedini put do crkve.

U sohama je zaiskrilo šest pari vesala. Jedro je samo tromo udaralo u jarbol i nije htelo da se razvije. Nebo sa sivobelim oblacima plutalo je iznad njih. Vlažni vazduh bio je tih.

Čamci su sledili jedan drugog. Trijumfalna povorka za Jakoba Grenelva. Jarbol i vesla bili su upereni u nebo i more. Trake na vencima nemirno su treperile. Mogle su samo sada da se pokaže.

Majka Karen bila je požuteli čaršav. Doduše, obrubljen čipkom.

Služavke su bile mokre vunene lopte na vetru.

Sluge su veslale i zadržavale toplotu tako da su ključale u sebi, iza brada i brkova. Održavali su takt i veslali.

Na Reinsnesu sve je bilo spremno. Na velikim tacnama stajali su već napravljeni sendviči. Kolači su složeni u kutije raspoređene po podu podruma i po policama na velikom tremu, prekriveni krpom.

Čaše i šolje bile su pod belim lanenim krpama sa monogramima Ingeborg Grenelv i Dine Grenelv. Po stolovima i u ostavi. Bile su neophodne lanene tkanine obe Jakobove supruge. Čaše su uglancane pod strogom kontrolom Uline.

Dina je sumanuto ložila, uprkos tome što na prozorima nije bilo čak ni mraza. Licu, koje je ujutru bilo sivo, počelo je lagano da se vraća boja.

Nemirno se šetala napred-nazad po sobi, sa smeškom na usnama. Kada je sat otkucao, podigla je glavu kao zver koja osluškuje neprijatelja.

Tomas je uz što manje buke spustio naramak drva u korpu od kovanog gvožđa. Onda je skinuo kapu i vrteo je zbunjeno među snažnim šakama. Postiđen preko svake mere što je bio u odaji, sobi u kojoj su bili krevet s baldahinom i violončelo, u sobi u kojoj je spavala Dina.

„Majka Karen me je poslala da budem na imanju kada sluge i ostali budu pratili Jakoba poslednji deo puta“, jedva je promućao. „Treba da budem Dini pri ruci. Ako joj zatreba?“ dodao je tiho.

Nije rekao, a i ne bi čak i da je to čuo, da su se načelnik i majka Karen dogovarali između sebe i našli da je najbolje da na imanju ostanu snažan čovek koji bi mogao da spreči Dinu ako bi htela da naudi sebi kada svi odu.

Nije se čak ni okrenula, dok je stajala pored prozora, okrenuta leđima.

Mesec je bio mala bleđa utvara. Zakržljali dan pokušavao je uzalud da se probije na sever i zapad. Međutim, prozorska okna bila su podjednako mračna.

Momak je skinuo svoju kapu i otišao. Shvatio je da nije poželjan.

Kada je pogrebna povorka već odmakla daleko u Sundu, Tomas se ponovo popeo do odaje. Sa bokalom sveže vode. Da li je možda želi? Pošto mu se nije zahvalila ili načinila bilo kakav pokret kojim bi pokazala da ga je videla, stavio je bokal na sto kraj vrata i okrenuo se.

„Ne želiš da ti budem pri ruci na dan sahrane?“ upitao ju je tiho.

Kao da se probudila. Brzo mu je prišla. Stajala je tik uz njega. Za pola glave viša.

Onda je podigla ruku i dugim prstima prešla preko njegovog lica. Kao slepac koji pokušava da vidi prstima.

Osećao je kao da će ga ugušiti. Jer je zaboravio da diše. Tako blizu! Nije shvatao isprva šta ona to želi. Stajala je uz njega i slala svoje mirise. Dok je kažiprstom pratila crte njegovog lica.

Lagano je pocrveneo. Nije mogao da je ne gleda. Znao je da ga ona čeka. Iznenada ju je privukao sebi i pogledao je u oči.

Klimnula je glavom i upitno zurila.

Uzvratio joj je klimanjem glave. Samo to. I hteo je da izađe.

Tada se nasmešila i prišla još bliže. Upotrebila je kažiprst i srednji prst leve ruke da mu lagano podigne prsluk.

Uzmao je dva koraka ka peći. Nije znao kako da je zaobiđe, jer će se ili ugušiti ili opeći, ili nestati sa zemljine površine.

Stajala je i udisala njegov štalski miris. Nozdrve su joj bile posvuda. Treperile su!

Onda je još jednom klimnuo glavom. U dubokom očajanju.

Postalo je neizdrživo. Vreme se zaustavilo! Iznenada je morao da se sagne, otvori vrata peći i ubaci cepanicu u plamen. Onda je još dobro naložio dodajući tri šišteeće polumokre male brezove cepanice. Uspravljanje i ponovni susret s njenim pogledom bili su iskušavanje muškosti.

Odjednom su njena usta poklopila njegova. Ruke su joj bile žilave grane vrbe pune prolećnih sokova. Mirisala je toliko snažno da je morao da sklopi oči.

Nije to mogao da zamisli. Ni u svojim najluđim maštarijama pod izlizanim vatiranim jorganom u sobi za slugu. A evo ga tu, i može

samo da pusti da se sve to desi!

Boje veza na njenom kućnom ogrtaču, zlatni zidovi sa mustrom vinove loze, plafon sa širokim gredama, zavese boje krvi, sve je treperilo i spajalo se. Tkanine su se prelivale jedna u drugu. Udovi u udove. Kretnje, nameštaj, vazduh, koža.

Stajao je izvan sebe. A ipak je bio tu. U mirisima i zvucima tela koja se teško kreću. U dvoglasnom, velikom dahu.

Položila mu je ruke na grudi i otkopčala dugmad. Onda je svukla odeću. Jedan po jedan komad. Kao da je to radila hiljadu puta ranije.

Povio je leđa, a ruke su lenjo visile. Kao da se stidi što već nije sasvim čist i što na košulji fale tri dugmeta. U stvarnosti, nije znao gde se nalazi, gde stoji ni kako se ponaša.

Poljubila je golobomka, raskopčala jutarnju haljinu i privila ga uz svoje krupno, čvrsto telo.

To ga je ugrejalo i ohrabrilo. Osetio je varnice sa njene kože kao fizički bol. Koža mu se ježila pri dodiru, pamtila njene slike. Stajao je zatvorenih očiju i video svaku oblinu, svaku poru njenog belog tela sve dok nije izgubio vezu sa razumom.

Kada su oboje bili nagi i sedeli na ovčijem krznu ispred okrugle, crne peći, pomislio je da će ona početi da priča. Bio je omamljen od stida i želje. Sedam upaljenih sveća u svećnjaku na stolu mučilo ga je kao nagoveštaj pakla. Treptaji na površini ogleđala otkrivali su sve.

Počela je da istražuje njegovo telo. Isprva prilično pažljivo. Onda sve žešće i žešće. Kao da je goni velika glad.

Isprva je bio samo uplašen. Nikada ranije nije video toliku glad. Na kraju se zagrcnuo i prevrnuo se na prostirku. Pustio ju je da dolije ulje na vatru, veću od one koju je ikada sanjao.

U kratkim treptajima opet se pronalazio i na svoj užas osećao kako je pritiska uz sebe, i radi stvari kojima ga niko nije učio.

Vazduh je bio zasićen ženskim telom.

Njegov strah bio je velik, kao okean. Ali je želja bila ogromna, kao čitavo nebo.

Kovčeg sa voštanim cvećem spušten je u grob. Sa posmrtnim ostacima Jakoba Grenelva, gostioničara i vlasnika jedrenjaka.

Paroh je birao reći ne bi li omogućio Jakobu da lako uđe u Raj, a ne da dospe u baru Pakla. I to uprkos tome što je znao da je Jakob bio dobar čovek, ali da ni izdaleka nije živio kao voštani cvet. Iako je

njegov kraj bio veoma tužan.

Neki u pogrebnoj povorci stajali su iskreno tugujući, sa sivim obešenim vilicama. Drugi su razmišljali o tome kakvo će vreme biti na povratku kući. Treći su samo stajali. Primali sve to s pola srca. Većina je osećala da se strahovito smrzava.

Paroh je obavio svoj ritual i bacio svoje male, škrte lopate zemlje u ime Boga. Zatim je sve bilo gotovo.

Muškarci, iza naboranih, ozbiljnih lica, razmišljali su o punču. Žene uplakanih očiju o sendvičima. Služavke su neskriveno plakale. Jer je čovek u kovčegu bio brižan gazda.

Starica je bila još bleđa i providnija nego u čamcu. Suvih očiju iza crnog šala sa resama, vodili su je Anders i načelnik. Obojica držeći šesire pod rukom.

Pevanje psalama bilo je beskonačno nabrajanje stihova, daleko od lepog. Trajalo je sve dok se nije umešao zvonar sa svojim neškolananim basom. Zvonar je imao poriv da spasi svaku scenu.

U odaji, iza navučenih zavesa, goreo je i izgarao mladi nadničar Tomas. U nebeskoj slavi. Ali, pun života.

Isparavanje ljudskog tela taložilo se po prozorima i ogledalu. Miris se lagano uvlačio u prostirku na podu, u sedišta stolica i zavesu.

Soba je primila konjušara Tomasa. Kao što je prihvatila Jakoba Grenelva kada ga je udovica sa Reinsnesa prvi put gostoljubivo primila.

Udovica se zvala Ingeborg. I umrla je jednog dana kada se sagнула da pomazi svoju mačku. Sada je, tamo gde se nalazi, dobila društvo.

Odaju su ispunili soptavi dah, koža i toplota. Krv koja je tutnjala kroz vene. Bubnjala o slepoočnice. Tela su bila divlji konji na širokim ravnicama. Jahali su i jahali. Žena je bila iskusan jahač. On je galopirao za njom. Podne daske su pevale, tavanske grede cvilele.

Porodični portreti i slike lagano su se njihali u svojim ovalnim crnim ramovima. Posteljina na krevetu osećala se suvom i napuštenom. Peć je prestala da bubnja. Samo je u svom uglu slušala otvoreno i bez stida.

Na spratu ispod stajali su sendviči i čaše u beskonačnom iščekivanju. Čega? Da se Dina, gospodarica Reinsnesa, spusti niz gelender. Gola, sa crnom kosom kao poluotvorenim kišobranom nad svojim krupnim, mirisnim telom? Da!

A za njom, polupreplašen, polusanjiv ali veoma snažan, mladić u čaršavu sa francuskom čipkom? Da!

Sjurio se niz stepenice svojim dlakavim, golim potkolenicama i snažnim nožnim prstima sa jasno vidljivim crnim rubovima. Osećao se

na tek uzoranu njivu tako da se čedni miris zatvorenog prostora povukao.

Odneli su na sprat sendviče i vino. Veliku čašu i veliki bokal. Ukradene sendviče sa tacni, jedan ovde, jedan tamo, da se ne primeti. U tim igrama nije im bilo dozvoljeno da jedu.

Dina je rukom pokrila sve rupe koje su ostale za onim što su ukrali. Dugim, brzim prstima koji su mirisali na slanu zemlju i tek očišćenu ribu. Na kraju je sve prekrila krpama sa monogramom.

Odšunjali su se u odaju kao lopovi. Spustili se na prostirku ispred peći. Tomas je ostavio odškrinuta dvostruka vrata peći.

Akt Lede i labuda na paravanu bio je bleđa kopija pored ovo dvoje. Vino je iskrilo.

Dina je pohlepno jela dimljenog lososa i usoljeno meso. Mrve hleba padale su na njene bujne grudi i na obli stomak.

Tomas se setio da je u sobi svoje gospodarice. Jeo je lepo. Ali je očima ispijao Dinino telo i bogato ga zalivao vodom.

Oči su im se caklile nad istom čašom. Imala je visoku, zelenu nožicu i svojevremeno je bila svadbena poklon za Ingeborg i njenog prvog muža. Nije bila od najbolje vrste. Došla je na imanje pre nego što je u kuću ušlo svo bogatstvo sa velikim jedrenjacima, sušenom ribom i moćnim vezama u Trondhejmu i Bergenu.

Mnogo pre nego što se očekivao povratak pogrebne povorke, sklonili su čašu i ostatke vina u garderobu.

Dvoje dece, jedno zabrinuto, a drugo bezbrižno, prevarilo je odrasle. Jakobova kineska igra sa kockicama vraćena je u svilom presvučenu kutiju. Svi su tragovi izbrisani.

Konačno je Tomas stajao na vratima, obučen i sa kapom u rukama. Ona je nažvrljala nekoliko reči na crnu tablu koja joj je uvek bila pri ruci i dala mu da pročita pre nego što je sve pažljivo izbrisala.

Klimnuo je glavom i nervozno pogledao ka prozoru. Osluški-vao je zamahe vesala. Učinilo mu se da ih čuje. Odjednom je shvatio šta je učinio. Primio je na sebe svu krivicu. Već je osećao bič Gospoda na ramenu. Nekoliko snažnih udaraca. Tomasova usta su podrhtavala. Ali, nije mogao da se pokaje.

Kada je izašao u mračni hodnik, znao je da više nije ni pod čijom zaštitom. Kao gladijator koji se s radošću suprotstavlja velikoj sili. Za jedan jedini doživljaj! Suviše velik da bi se imenovao.

Bio je osuđen da mesecima svake noći leži na slamarici i oseća ženski dah na licu. Leži otvorenih očiju i ponovo proživljava. Odaju. Mirise.

A tanko ćebe podizalo se u mladalačkom, sanjalačkom zanosu.

Bio je osuđen i na sliku Jakobovog kovčega. Morao je da izdrži. I veliki talas u njemu hteo je da istopi sve utiske i pošalje ga pravo u polarnu svetlost. Talas se ispraznio u siromašnu postelju, a da pri tom ništa nije mogao da učini.

Dina je bila napuderisana i smirena kada su čamci uklizali među kamenje na obali. Ležala je u krevetu i nisu je gnjavili tražeći da se pojavi pred gostima.

Majka Karen ih je detaljno obavestila o Dininom stanju kada je sišla iz odaje. Glas joj je bio melem za načelnikovu dušu. Klizio je tako blago i lagano, uz topli punč.

Ozbiljnost i tuga podnosili su se lakše sada kada je Jakob dospao tamo gde su bili obavezni da ga smeste. Mir i pomisao na ovozemaljske stvari i jadan sutrašnji dan neprimetno su se tokom večeri uvukli u tihe razgovore.

Svi su se rano povukli, kao što je i priličilo ovakvom danu. Dina je ustala i za stolom od orahovine otvarala pasijans. Otvorio se posle trećeg pokušaja. Onda je uzdahnula i zevnula.

KNJIGA PRVA